

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

1. แนวทางการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร กับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกี่ยวกับการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ เกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 240 คน ประกอบด้วย 6 อำเภอ ะละ 2 ตำบล รวม 12 ตำบล และตำบลละ 20 คน ได้แก่

1. อำเภอพร้าว ได้แก่ ตำบลแม่แวน 20 คน ตำบลโหล่งขอด 20 คน
2. กิ่งอำเภอดอยหล่อ ได้แก่ ตำบลดอยหล่อ 20 คน ตำบลสันติสุข 20 คน
3. อำเภอแม่วาง ได้แก่ ตำบลดอนเป่า 20 คน ตำบลห้วยปี่ 20 คน
4. กิ่งอำเภอแม่ออน ได้แก่ ตำบลออนเหนือ 20 คน ตำบลบ้านสหกรณ์ 20 คน
5. อำเภอสันทราย ได้แก่ ตำบลป่าไผ่ 20 คน ตำบลแม่แฝกใหม่ 20 คน
6. อำเภอหางดง ได้แก่ ตำบลแม่ข่า 20 คน ตำบลหางดง 20 คน

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (Statistical Package for the Social Science . SPSS / for Windows) แล้วใช้เครื่องมือทางสถิติมาวิเคราะห์ ดังนี้

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร ใช้สถิติในการพรรณนาวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่าต่ำสุด (Minimum) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ โดยวิธี Pearson Product Moment Correlation ทดสอบสมมติฐานหาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร กับความเหมาะสม

สมความน่าเชื่อถือ และประโยชน์ ของศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ใช้สถิติวิเคราะห์คือ การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) โดยการวิเคราะห์แบบขั้นตอน (Stepwise Method) ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลสรุปได้ดังนี้

2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร

เพศ เกษตรกรร้อยละ 75 จะเป็นเพศชาย อีกร้อยละ 25 จะเป็นเพศหญิง

อายุ เกษตรกรร้อยละ 75.41 มีอายุอยู่ระหว่าง 40-49 ปี รองลงมาอยู่ระหว่าง 30-39 ปี อายุเฉลี่ยของเกษตรกรเท่ากับ 44.03 ปี

ระดับการศึกษา เกษตรกรร้อยละ 54.2 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เฉลี่ยระดับการศึกษาของเกษตรกร คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

รายได้ของเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 43.30 มีรายได้ภาคเกษตร อยู่ในระหว่าง 10,001 – 20,000 บาทต่อปี รายได้ภาคเกษตรเฉลี่ย 26,064.58 บาทต่อปี และเกษตรกรร้อยละ 54.6 ไม่มีรายได้นอกภาคเกษตร แต่มี เกษตรกรร้อยละ 18.8 มีรายได้นอกภาคเกษตร อยู่ในระหว่าง 5,001 – 10,000 บาทต่อปี รายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 6,372.91 บาทต่อปี ทำให้รายได้รวมของเกษตรกรเฉลี่ย 32,479.16 บาทต่อปี

แรงงานในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 54.2 มีแรงงานในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 2-3 คน แรงงานในครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 3.22 คน

พื้นที่ทำกิน เกษตรกรร้อยละ 42.5 มีพื้นที่ทำกินอยู่ระหว่าง 4-6 ไร่ พื้นที่ทำกินของเกษตรกรเฉลี่ยเท่ากับ 6.3 ไร่

การมีน้ำใช้ในการเกษตร เกษตรกรร้อยละ 42.5 ได้มีน้ำใช้ในการเกษตรจำนวนพื้นที่อยู่ระหว่าง 4-6 ไร่ พื้นที่ที่ได้มีน้ำใช้ในการเกษตรเฉลี่ยเท่ากับ 6.3 ไร่

การได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา เกษตรกรร้อยละ 64.6 ไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา และเกษตรกรร้อยละ 22.1 เคยได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตรจำนวน 1 ครั้ง

การเข้าร่วมกิจกรรม ที่ศูนย์ถ่ายทอดฯในรอบปีที่ผ่านมา เกษตรกรร้อยละ 62.9 ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ที่ศูนย์ถ่ายทอดฯในรอบปีที่ผ่านมา และเกษตรกรร้อยละ 20.4 เคยได้เข้าร่วมกิจกรรม ที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ จำนวน 1 ครั้ง

เกษตรกรได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม จากศูนย์ถ่ายทอดฯ ในปี 2544 และ 2545 ด้านการปลูกพืช ปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 49 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม และ ปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 94.2 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม ด้านการเลี้ยงสัตว์ ปี 2544 เกษตรกร

ร้อยละ 99.2 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม และปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 99.6 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม ด้านประมง ปี 2544 และ 2545 เกษตรกรร้อยละ 99.6 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม ด้านการแปรรูปถนอมอาหารในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 94.6 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม และปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 97.9 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม ด้านหัตถกรรมเกษตร ในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 95.4 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม และปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 98.8 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม

ระยะเวลาเดินทางจากบ้านถึงศูนย์ฯ เกษตรกรร้อยละ 58.0 ใช้เวลาเดินทางอยู่ระหว่าง 11-12 นาที ระยะเวลาเดินทางเฉลี่ยเท่ากับ 16.6 นาที

กิจกรรมของจุดถ่ายทอดฯ ที่เกษตรกรอยากให้อำนาจขึ้น เกษตรกรทั้งหมด อยากให้มีกิจกรรมด้านการปลูกพืช เป็นอันดับ 1 ด้านเกษตรผสมผสานเป็นอันดับ 2 ด้านเกษตรพอเพียงเป็นอันดับ 3 ด้านการเลี้ยงสัตว์ เป็นอันดับ 4 ด้านประมง เป็นอันดับ 5 ด้านหัตถกรรมเกษตรเป็นอันดับ 6 ด้านการแปรรูปถนอมอาหาร เป็นอันดับ 7 และด้านการพัฒนาที่ดินเป็นอันดับ 8

3. ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

3.1 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อ ความเหมาะสมของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ศูนย์ถ่ายทอดฯ เหมาะสมที่ตั้งอยู่ที่เดียวกับ อบต. การบริการที่ไม่เป็นกันเอง การบริการไม่สะดวกและไม่รวดเร็ว ความพอใจในการบริการ การบริการไม่ตรงกับความต้องการ ข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม และข้อมูล ข่าวสารที่ตรงกับความต้องการ โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 2.67, 2.08, 2.07, 1.98, 1.90, 1.90 และ 1.76 คะแนน

และเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อการมีจุดถ่ายทอดฯ ของศูนย์ถ่ายทอดฯ อยู่ในระดับมาก โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.44 คะแนน

3.2 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อ ความเชื่อถือของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อความเชื่อถือของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ จุดถ่ายทอดฯ ที่มีอยู่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร ศูนย์ถ่ายทอดฯ จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ศูนย์ถ่ายทอดฯ มีข้อมูลความรู้ที่ต้องการ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ สามารถให้คำแนะนำและเสนอทางเลือกทางการเกษตร และผู้อำนวยการศูนย์ฯ เป็นผู้มีความรอบรู้ทุกด้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ย เท่ากับ 1.97, 1.97, 1.85, 1.80, 1.71 และ 1.69 คะแนน

เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อความเชื่อถือของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ อยู่ในระดับน้อย

ได้แก่ ผู้อำนวยการศูนย์ฯ มาปฏิบัติงานสัปดาห์ละ 2 วันมีความเหมาะสม ศูนย์ถ่ายทอฯ จะเป็นที่พบปะและประสานงานทางด้านการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชนได้ โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 1.50 และ 1.46

และเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อความเชื่อถือของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอฯ ในระดับมากได้แก่ เชื่อว่าศูนย์ถ่ายทอฯ ไม่สามารถทำให้รายได้ทางการเกษตรเพิ่มขึ้นได้ โดยมีค่าเฉลี่ย 1.24 คะแนน

3.3 ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อ ประโยชน์ของกิจกรรมที่ได้รับจากศูนย์ถ่ายทอฯ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอฯ อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ประโยชน์จากจุดถ่ายทอฯ ศูนย์ถ่ายทอฯ เป็นประโยชน์มากกว่าศูนย์เกษตรประจำตำบล(เดิม) ศูนย์ถ่ายทอฯ ไม่สามารถให้ความรู้ ข้อมูลข่าวสารได้ทุกเรื่อง และการนำความรู้จากจุดถ่ายทอฯ กลับไปใช้ โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.98, 1.97, 1.97 และ 1.92 คะแนน

และเกษตรกรมีความคิดเห็นต่อประโยชน์ของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอฯ อยู่ในระดับน้อย ได้แก่ ประโยชน์จากความทันสมัยของข้อมูล ข่าวสาร ประโยชน์จากการฝึกอบรม ประโยชน์จากศูนย์ถ่ายทอฯ กับชุมชน และ ประโยชน์จากศูนย์ถ่ายทอฯ ที่ทำให้เกษตรกรได้รับบริการอย่างทั่วถึง โดยมีคะแนนค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62, 1.59, 1.54 และ 1.11 คะแนน

4. การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) เพื่อวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรอิสระ

ผลการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ดังนี้

4.1 อายุของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ในทางลบและปานกลาง กับระดับการศึกษาของเกษตรกร (ที่ระดับ 0.01)

4.2 อายุของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ในทางบวกและต่ำ กับแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร (ที่ระดับ 0.01)

4.3 อายุของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ในทางบวกและปานกลาง กับพื้นที่ทำกินของเกษตรกร (ที่ระดับ 0.01)

4.4 ระดับการศึกษาของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ในทางบวกและปานกลาง กับรายได้รวมของเกษตรกร (ที่ระดับ 0.01)

4.5 แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกร มีความสัมพันธ์ในทางบวกและปานกลาง กับรายได้รวมของเกษตรกร (ที่ระดับ 0.01)

4.6 พื้นที่ทำกินของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทางบวกและปานกลาง กับรายได้รวมของเกษตรกร (ที่ระดับ0.01)

4.7 แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีความสัมพันธ์ในทางบวกและมากพอสมควร กับพื้นที่ทำกินของเกษตรกร (ที่ระดับ0.01)

4.8 การได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตรมีความสัมพันธ์ในทางลบและปานกลาง กับระยะเวลาที่เดินทางจากบ้านถึงศูนย์ฯ (ที่ระดับ0.01)

5. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดฯ ด้วยวิธีวิเคราะห์ถดถอยพหุ **Multiple Regression Analysis แบบ Stepwise**

ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ มีตัวแปร 2 ตัว ที่มีความสัมพันธ์ กับความเหมาะสมของกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ คือ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า เกษตรกรมีความคิดเห็นต่อความเหมาะสมของกิจกรรม มีค่าเท่ากับ 10.624 - .0059 คูณด้วย(พื้นที่ทำกิน) -.423 คูณด้วย(การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากศูนย์ถ่ายทอดฯ) แสดงให้เห็นว่า เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินมาก จะมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯไม่มีความเหมาะสม น่าจะเป็นเพราะ เกษตรกรที่มีพื้นที่ทำกินมากต้องทำกิจกรรมของตนเอง อาจไม่มีเวลามาสงเกตใจกิจกรรมต่างๆของศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจเห็นว่ากิจกรรมของตนเองดีกว่า สำคัญกว่า จึงมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯไม่มีความเหมาะสม นอกจากนี้เกษตรกรที่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรจากศูนย์ถ่ายทอดฯมาก อาจเป็นเพราะเกษตรกรรับข้อมูล ข่าวสารมาก อาจรับข้อมูลข่าวสารแล้ว ไม่ได้นำไปปฏิบัติ หรืออาจไม่เชื่อข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ อาจทำให้ไม่สามารถตัดสินใจว่าจะทำกิจกรรมอะไรดี จึงมีความคิดเห็นว่ากิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯไม่มีความเหมาะสม

อภิปราย ผล

จากการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น โดยจะอภิปรายแยกเป็นข้อๆ ดังนี้

1. การได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตรในรอบปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรร้อยละ 64.6 ไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารด้านการเกษตร อาจเป็นเพราะศูนย์ถ่ายทอดฯไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ หรือไม่มีใครได้รับมอบหมายประชาสัมพันธ์แก่เกษตรกร หรือบ้านของเกษตรกรตั้งอยู่ห่างไกลศูนย์ถ่ายทอดฯ

ทอดฯ และพบอีกว่าเกษตรกรที่เคยได้รับข่าวสารด้านการเกษตรกร จำนวน 1-2 ครั้งจะมีมากอาจเป็นเพราะ เกษตรกรที่ได้รับจะเป็นเกษตรกรที่อาจจะอยู่ใกล้ๆ ศูนย์ถ่ายทอดฯ ซึ่งจะค้ำกับการวิจัยของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ(2543: ก) ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจในด้านการประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในขั้นพอใจมาก

2. การเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ ในรอบปีที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกร ร้อยละ 62.9 ไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรม อาจเป็นเพราะบ้านของเกษตรกรตั้งอยู่จากศูนย์ถ่ายทอดฯ มาก ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ เกิดความลำบาก อาจทำให้เกษตรกรไม่เห็นความสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรม เลยไม่ได้เข้าร่วม หรืออาจเนื่องมาจากการไม่ได้รับข่าวสาร หรือการประชาสัมพันธ์จากศูนย์ถ่ายทอดฯ ส่วนเกษตรกรที่ได้เข้าร่วมกิจกรรม บ้านอาจอยู่ใกล้ๆ กับศูนย์ถ่ายทอดฯ มีการแจ้งข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์ได้รับรู้จึงได้เข้าร่วม แต่ก็ไม่บ่อยครั้งนัก จำนวน 1-2 ครั้ง

3. การได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม ในปี 2544 และปี 2545

3.1 ด้านการปลูกพืช พบว่าในปี 2544 เกษตรกรไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ ร้อยละ 49 และในปี 2545 เกษตรกรไม่ได้รับความรู้ร้อยละ 94.2 อาจเป็นเพราะการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรมของหน่วยราชการ โดยเฉพาะกรมส่งเสริมการเกษตรที่มิงบประมาณค่อนข้างจำกัด การอบรมปีหนึ่งๆ จะจัด ในชุมชน ประมาณ 3 ครั้ง และเกษตรกรเข้าร่วมครั้งละ 30 คน มีผลทำให้เกษตรกรไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้หรืออบรมอย่างทั่วถึง ส่วนเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ จะเป็นเกษตรกรที่บ้านอาจจะอยู่ใกล้ๆ กับศูนย์ถ่ายทอดฯ

3.2 ด้านการเลี้ยงสัตว์ พบว่าในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 99.2 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรมจากศูนย์ถ่ายทอดฯ และในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 99.6 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรมอาจเนื่องมาจาก หน่วยราชการที่รับผิดชอบ คือกรมปศุสัตว์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับศูนย์ถ่ายทอดฯ ในลักษณะบูรณาการ มีการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน และงบประมาณที่ได้รับอาจจะน้อย เพราะงบประมาณในปัจจุบันของหน่วยราชการต่างๆ ต้องทำงบประมาณผ่านไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกรมปศุสัตว์จะคัดเลือกเอาตัวแทนเกษตรกรที่เลี้ยงสัตว์ไปอบรม และเนื่องจากเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่มีการปลูกพืชมากกว่าการเลี้ยงสัตว์

3.3 ด้านประมง พบว่าในปี 2544 และ 2545 เกษตรกรไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม จากศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจเนื่องมาจาก หน่วยงานที่รับผิดชอบคือ กรมประมง ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำงานร่วมกับศูนย์ถ่ายทอดฯ ในลักษณะบูรณาการ มีการปรับโครงสร้างการทำงาน และอาจเป็นผลทำให้งบประมาณที่ได้รับน้อย ประกอบกับเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่มีผู้ประกอบอาชีพการเลี้ยงปลา ไม่มากนักส่วนมากเลี้ยงไว้เพื่อบริโภค และจำหน่ายในชุมชน

3.4 ด้านการแปรรูปถนอมอาหาร พบว่าในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 94.6 และในปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 97.9 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม จากศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจเนื่องมาจาก ประชากรตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นเพศหญิงร้อยละ 25 ซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรอยู่แล้ว และด้านการแปรรูปถนอมอาหาร เพศชายจะไม่มีควมถนัด จึงทำให้ผู้ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรมมีมาก กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกในกลุ่มได้เอง ส่วนผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ อาจเป็นตัวแทนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้

3.5 ด้านหัตถกรรมเกษตร พบว่าในปี 2544 เกษตรกรร้อยละ 95.4 และในปี 2545 เกษตรกรร้อยละ 98.8 ไม่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ หรืออบรม จากศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจเนื่องมาจาก ด้านหัตถกรรมเกษตร สาวนมากจะเป็นงานของเพศหญิงมาก เช่น การทอผ้า จักสาน ดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น ส่วนเพศชายจะเป็นการ จักสานภาชนะ แกะสลัก เป็นต้น และกิจกรรมบางอย่างสามารถถ่ายทอดความรู้ สู่กลุ่มได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการอบรม ส่วนเกษตรกรที่ได้รับการอบรม อาจเป็นตัวแทนของกลุ่ม เพื่อจะนำเอาความรู้จากท้องถิ่นอื่น หรือเทคนิคใหม่ๆมาใช้

4. เกษตรกรส่วนมากจะมีความคิดเห็นต่อกิจกรรมจุดถ่ายทอดฯ ในระดับที่มาก อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่ได้ไปเยี่ยมชม ดูงาน จุดถ่ายทอดฯ ที่มีอยู่ สามารถนำความรู้ จากกิจกรรมหรือเกษตรกร สามารถเลียนแบบกิจกรรม ที่ประสบความสำเร็จแล้วมาใช้กับกิจกรรมของตนเอง อาจจะเป็นเนื่องจากกิจกรรมที่จะทำคล้ายกับกิจกรรมของจุดถ่ายทอดฯ ตลอดจนการแนะนำ การถ่ายทอดความรู้จากเจ้าของจุดถ่ายทอดฯ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ(2543: ก) ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจในรูปแบบการถ่ายทอด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ซึ่งอยู่ในขั้นพอใจมาก

5. เกษตรกรมีความเชื่อถือที่มีต่อศูนย์ถ่ายทอดฯ ในด้านรายได้ทางการเกษตรและการประสานงานทางด้านตลาดน้อยมาก อาจเป็นเพราะศูนย์ถ่ายทอดฯ เป็นแหล่งที่ให้แค่วิชาการ ข้อมูล แต่ด้านที่เกี่ยวข้องกับรายได้หรือการตลาดสินค้าเกษตร ศูนย์ถ่ายทอดฯ จะไม่มีบทบาททางด้านนี้ เกษตรกรจะติดต่อหรือพบปะกับพ่อค้าโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายล่วงหน้า ซื่อเหมาหรือพ่อค้าหรือบริษัทจะลงทุนให้เกษตรกรก่อน อาจเป็นผลทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่ต่ำ มีความเสี่ยงทางการตลาดสูง ศูนย์ถ่ายทอดฯ ควรจะเป็นส่วนที่ประสานงาน และคอยช่วยเหลือแก่เกษตรกรอีกทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ(2543 : 80) ซึ่งพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 65.4 ยังไม่มีรายได้เพิ่มจากการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดฯ ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้เพิ่มจากการดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดฯ มี ร้อยละ 34.6

6. ด้านศูนย์ถ่ายทอดฯจะเป็นที่พบปะ หรือประสานงานด้านการตลาดสินค้าเกษตรกรชุมชน เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย อาจเป็นเพราะศูนย์ถ่ายทอดฯ เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้

วิทยาการต่างๆ ไม่สามารถเป็นที่พบปะหรือประสานงานทางด้านการตลาดได้ การตัดสินใจ ราคา ผลผลิตเกษตรกร กับพ่อค้าจะตกลงกันเอง ศูนย์ถ่ายทอดฯ น่าจะเป็นผู้ประสานงานทางด้านการตลาด ผลผลิตทางการเกษตรจะไม่ได้มีราคาต่ำ หรือถูกกคราคา

7. การปฏิบัติงานของผู้อำนวยการศูนย์ฯ ที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ สัปดาห์ละ 2 วัน เกษตรกรมีความคิดเห็นว่ามีควมเหมาะสมที่น้อย โดยเกษตรกรต้องการให้ผู้อำนวยการศูนย์ฯ มาปฏิบัติงานประจำที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ เพื่อจะมาขอคำปรึกษา ขอคำแนะนำจากผู้อำนวยการศูนย์ฯ แต่มักจะไม่พบกับผู้อำนวยการศูนย์ฯ อาจจะทำให้เกษตรกรไม่มีความเชื่อถือต่อศูนย์ถ่ายทอดฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฯ ถ้าผู้อำนวยการศูนย์ฯ มาปฏิบัติงานประจำที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจจะสร้างความเชื่อถือต่อศูนย์ถ่ายทอดฯ คีขึ้น

8. ศูนย์ถ่ายทอดฯ จะทำให้เกษตรกรได้รับบริการต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย อาจเป็นเพราะศูนย์ถ่ายทอดฯ ยังขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือการทำงานด้านต่างๆ ของศูนย์ฯ อย่างทั่วถึง เช่น การฝึกอบรม การขึ้นทะเบียนเกษตรกร และการติดต่อประสานงานด้านอื่นๆ อาจทำให้เกษตรกรไม่ได้รับการบริการ หรือมารับบริการจากศูนย์ถ่ายทอดฯ

9. ประโยชน์จากศูนย์ถ่ายทอดฯ กับชุมชน เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย อาจเป็นเพราะศูนย์ถ่ายทอดฯ ยังขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรม หรือการทำงานด้านต่างๆ ของศูนย์ฯ อย่างทั่วถึง ให้แก่เกษตรกรรับทราบทุกหมู่บ้านที่รับผิดชอบ เกษตรกรบางส่วนอาจไม่รู้ว่ามีศูนย์ถ่ายทอดฯ อยู่ในหมู่บ้าน หรือตำบลของตนเอง ตลอดจนกิจกรรมหรือข้อมูลต่างๆ ที่มีอาจจะไม่เป็นที่ต้องการ หรือไม่เหมาะสม เกษตรกรไม่สามารถนำกลับไปใช้ได้ หรืออาจไม่เชื่อในกิจกรรม หรือตัวผู้อำนวยการศูนย์ฯ อาจทำให้เกษตรกรไม่มั่นใจว่าศูนย์ถ่ายทอดฯ จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนของตนเอง

10. เกษตรกรมีความคิดเห็นกับการฝึกอบรมจากศูนย์ถ่ายทอดฯ อาจเป็นผลมาจาก หัวข้อหรือเรื่องที่จะอบรมไม่เป็นที่สนใจหรือไม่เป็นที่ต้องการของเกษตรกร ทำให้เกษตรกรเบื่อกิจกรรมเพราะหน่วยงานต่างๆ มีการฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร ผู้ที่ได้รับการอบรมจะเป็นบุคคลคนเดียวกันอบรมซ้ำบ่อยๆ แต่มีอีกด้านหนึ่งที่เกษตรกรไม่ได้รับการอบรม อาจเป็นผลมาจากเกษตรกรไม่ได้ถูกคัดเลือก โดยเฉพาะคัดเลือกจากผู้นำชุมชน หรือผู้ใหญ่บ้าน ทำให้การได้รับการอบรมไม่ทั่วถึง ซึ่งอาจมีผลให้ชุมชนที่เกษตรกรอาศัยอยู่ ไม่ได้ประโยชน์จากกิจกรรมของศูนย์ถ่ายทอดฯ ไปด้วย ซึ่งจะสอดคล้องกับการวิจัยของสำนักงานส่งเสริมการเกษตรภาคเหนือ (2543 : 81) ซึ่งพบว่าเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการฝึกอบรม การทัศนศึกษา ดูงาน วันเสาร์ดี และการใช้สื่อต่างๆ ร้อยละ 46.5

11. เกษตรกรมีความคิดเห็นกับความทันสมัย ของข้อมูล ข่าวสารที่มีอยู่น้อยมาก อาจเป็นเพราะข้อมูล ข่าวสารที่มีอยู่ เป็นข้อมูลที่ไม่ทันสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์ คนส่วนมากมักจะมี ความสนใจกับกิจกรรมใหม่ๆ ข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ ถ้าศูนย์ถ่ายทอดฯมีการปรับปรุงทางด้านข้อมูล ข่าวสารหรือวิทยาการสมัยใหม่ ก็จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรหรือผู้พบเห็นได้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกร ต่อการดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการ เกษตรประจำตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการรับบริการ ประโยชน์ และความเชื่อถือที่มีต่อ ศูนย์ถ่ายทอดฯ ผู้วิจัยมีความคิดเห็น และข้อเสนอแนะบางประการอันจะเป็นประโยชน์ต่อการ ดำเนินงานศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. ศูนย์ถ่ายทอดฯควรจะมีข้อมูลที่ทันสมัย และเป็นปัจจุบันที่สุด เนื่องมาจากด้านความทันสมัยของข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.62 จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน โดยเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะเป็นด้านการผลิต ด้านการตลาด ด้านข่าวสารการเกษตรจากท้องถิ่นอื่น ตลอดจนเทคโนโลยีสมัยใหม่ และภูมิปัญญาจากท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เกษตรกร สามารถจะตัดสินใจ หรือเลือกทางเลือกในการผลิตทางภาคเกษตร และนอกภาคเกษตรได้

2. ศูนย์ถ่ายทอดฯควรจะมีการประชาสัมพันธ์ ทางด้านข้อมูล ความรู้ จากเกษตรกรที่มี ปัญหาด้านการบริการและการรับบริการ จำนวน 135 คน การฝึกอบรมต่างๆ ให้กับเกษตรกรได้ อย่างทั่วถึงและตลอดจน จากเกษตรกรที่มีปัญหาด้านการบริการและรับบริการ จำนวน 211 คน และศูนย์ถ่ายทอดฯควรจะมีประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของศูนย์ถ่ายทอดฯเอง

3. เจ้าหน้าที่ควรจะต้องอยู่ทำงานประจำที่ศูนย์ถ่ายทอดฯ เนื่องจากเกษตรกรมีความคิดเห็น ว่า ผู้อำนวยการศูนย์ฯมาปฏิบัติงานสัปดาห์ละ 2 วันมีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.50 จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน ซึ่งเกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย ควรจะมีเจ้าหน้าที่อยู่ประจำที่ ศูนย์ฯเพื่อเกษตรกรจะได้ติดต่อประสานงาน หรือรับบริการได้ โดยควรทำตารางการทำงานอย่างชัดเจน เช่น ปรีกษา หรือให้คำแนะนำ วันไหน ช่วงไหน ติดตามแปลง หรือออกเยี่ยมเกษตรกร วันไหนช่วงไหน เข้าหรือบ่าย ควรออกแบบตารางการทำงานประจำสัปดาห์คล้ายของสาธารณสุข หรือสถานีอนามัย ถ้ามีงานเร่งด่วน หรือเหตุสุดวิสัยก็สามารถเปลี่ยนแปลงตารางการทำงานได้ตาม สถานการณ์ เช่นภัยธรรมชาติ ภาวะการต่อรองราคาสินค้าการเกษตร และอีกประการหนึ่งคือ อาจจะมีลูกจ้างชั่วคราวหรืออาจจ้างแบบเป็นค่าตอบแทนให้เกษตรกรอาสาในการเป็นผู้ประสานงาน ภายในหมู่บ้าน หรือท้องถิ่น สามารถโยงเป็นเครือข่ายได้

4. ควรจะมีการติดตามหรือเยี่ยมเยือนเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง และชัดเจนไปตามแผนงานที่กำหนด ซึ่งเกษตรกรจำนวน 177 คนที่มีปัญหาด้านการทำงานของผู้อำนวยความสะดวกฯ ในการต่อเนื่องที่มาเยี่ยมเยือนเกษตรกร

5. ศูนย์ถ่ายทอดฯ ควรมีการฝึกอบรมบ่อยครั้ง และหลายๆด้าน เนื่องจากด้านประโยชน์จากการฝึกอบรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.595 จากคะแนนเต็ม 3 คะแนน เกษตรกรมีความคิดเห็นในระดับน้อย การฝึกอบรมหรือการถ่ายทอดถ่ายทอดความรู้ ไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณเสมอไป อาจจะเป็นการอบรมแบบไม่เป็นทางการ เช่น การใช้สื่อต่างๆ ที่มีในปัจจุบัน เช่น วิทยุทัศน์ หรือเทปที่อัดรายการด้านการเกษตร เพื่อเผยแพร่ให้แก่เกษตรกร และบางโอกาสอาจถ่ายทอดความรู้ หรือแนะนำกิจกรรมตามงานหรือกิจกรรมในชุมชนจัดขึ้น เช่น งานปอยหลวง หรืองานบุญตามโอกาสต่างๆ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ศึกษาเฉพาะเกษตรกร และได้มีผู้ทำการศึกษาผู้อำนวยความสะดวกถ่ายทอดฯ ในจังหวัดเชียงใหม่ไปแล้ว จึงน่าจะทำการศึกษาในจังหวัดอื่นๆด้วย

2. ควรมีการศึกษาถึงเกษตรกร ที่อยู่ในเขตรับผิดชอบของศูนย์ฯ นำร่อง ที่จัดตั้งขึ้น ของแต่ละจังหวัด หรือแต่ละภาค มาเปรียบเทียบกัน

3. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการดำเนินงานซึ่งจะได้ผลการวิจัยที่ชัดเจนขึ้น เพราะจากทดสอบสมมุติฐานพบว่ามีความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพียง 2 ตัวเท่านั้น